

ועל כרחק דליתנהו להנך כללי.

אף זה ליכא למימר: שהרי, **ומאי קושיא, דילמא הכא נמי, היכא דאיתמר** בהדיא הלכה כרבי שמעון, **איתמר**, והכי הלכה אפילו במקום רבי יהודה. אך **היכא דלא איתמר, לא איתמר**, ופסקינן לפי הני כללי.

אלא [שמא תאמר], דליתנהו להני כללי **מהא:**

דתנן:

א. חצר שפתוחין לה בתים רבים, אסור להוציא מן הבית המיוחד לאחד מבני החצר לחצר המשותפת, עד שיערבו כל בני החצר זה עם זה; ואם היה אחד מבני החצר נכרי, אף הוא אסור עליהם — בתנאים מסוימים — מלהוציא מרשותם המיוחדת לחצר המשותפת, אלא אם כן ביטל להם את רשותו שבחצר.

ב. אף המניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת, אחד נכרי ואחד ישראל, אוסר לבני החצרות להוציא מבתיהם, אלא אם כן עירב עמהם הישראל קודם שהלך וביטל הנכרי להם את רשותו.

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

כיון שאינו בעיר אינו אוסר על בני החצרות.

רבי יוסי אומר:

נכרי שעזב את ביתו והלך לעיר אחרת

מערבין את כל העיר בעירוכי חצירות ושתופי מבואות להתיר לטלטל בכולה [ואף שאין בה רשות הרבים, שאין רחובותיה רחבין שש עשרה אמה; ויתבאר טעם דין זה במקומו].

ב. **עיר של יחיד** שלא היו בה שישים ריבוא, **ונעשית** [כלומר: אף שנעשית] לאחר זמן **עיר של רבים**, שבנו שם בתים ושווקים ויש בה כעת שישים ריבוא, **מערבין את כולה** כבתחילה, [ויתבאר טעם דין זה במקומו; ובלבד שלא יהא שם רשות הרבים גמורה הרחבה שש עשרה אמה].

ג. **עיר שהיתה מתחילה של רבים ונעשית** לאחר מכן **עיר של יחיד**, אמרו חכמים שדינה כעיר של רבים, מפני שחששו שמא תחזור להיות עיר של רבים, ולפיכך: **אין מערבים את כולה, אלא אם כן עושה לה היכר, שמשׂיר מהעיר חוצה לה** [לשטח המעורב] כמספר דיוריה של העיר "חדשה" שביהודה [כך שם העיר] **שיש בה חמשים דיורין.**

דברי רבי יהודה.

רבי שמעון אומר:

א-מ דיו שישׂיר ולא יערב שלש חצירות של שני בתים.

ואמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלכה כרבי שמעון!

ומכאן אתה למד דליתנהו להנך כללי: שהרי **מאן פליג עליה דרבי שמעון? רבי יהודה!** והא אמרת דהיכא דפליגי רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה?!

אוסר, שהרי יכול לבא באמצע השבת ואין מסיח ביתו מן הלב, ולכך הווה כדירה שיש לה בעלים.

אך **ישראל** שהלך לשבות בעיר אחרת **אינו אוסר מפני** שהסיח ביתו מן הלב **שאינו דרך ישראל לבא** חזרה לביתו **בשבת**, ולכן חשיב כדירה בלא בעלים שאינה אוסרת.

רבי שמעון אומר:

אחד נכרי ואחד ישראל אינו אוסר, וכרבי יהודה.

ולא עוד, אלא **אפילו הניח את ביתו** בערב שבת **והלך לשבות אצל בתו** שהיא **באותה העיר**, אינו אוסר על בני החצר, **שכבר הסיח דעתו** מלחזור בשבת, והווה כדירה בלא בעלים, ודלא כרבי יהודה דאמר, שאם לא יצא לעיר אחרת הרי זה אוסר.

ואמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלכה כרבי שמעון.

ומכאן אתה למד דליתנהו להנך כללי, שהרי **מאן תנא דפליג עליה** דרבי שמעון, **רבי יהודה**; והא אמרת, **רבי יהודה ורבי שמעון שנחלקו, הלכה כרבי יהודה?** אלא על כרחך, ליתנהו להני כללי! 47

אף זו ליכא למימר:

שהרי, **ומאי קושיא?**

דילמא הכא נמי, היכא דאיתמר בפירוש כמי ההלכה **איתמר, והיכא דלא איתמר** כמי לפסוק **לא איתמר**, ופסקינן לפי הני כללי!

אלא [שמא תאמר] דליתנהו להני כללי **מהא:**

דתנן [בהמשך הפרק], גבי מי שהיה מהלך בדרך לביתו וחשכה עליו שבת, ששינינו שם, שאם היה מכיר אילן או גדר — בין המקום שעומד בו לביתו — הרי זה אומר "שביתתי תחתיו" של אותו אילן או גדר, ואם אינו מכיר, אומר "שביתתי במקומי", ומועיל לו לקנות שביתה אף על פי שלא הניח פת:

וזו [הדין האמור לעיל] **שאמרו: עני שאין לו פת, או מי שבא בדרך ואין עמו פת שכעני הוא, מערב ברגליו** [בלא פת].

ומיהו, נחלקו בדין זה רבי מאיר ורבי יהודה:

רבי מאיר אומר: **אנו אין לנו** שיוכל לערב ברגליו **אלא עני** כלומר: מי שהוא בא בדרך ואין עמו פת, אבל מי שיש לו פת, אין יכול לערב אלא בפת.

רבי יהודה אומר: **אחד עני ואחד עשיר מערבין** אף שאין עמהם פת, **ולא אמרו** חכמים **שמעריבים בפת, אלא** כדי להקל על העשיר **שלא יצא** ויטרח **ויערב ברגליו**, [ובסוגיא שם מתבאר ביתר ביאור מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה].

ומתני לה רב חייא בר אשי לחייא בר רב קמיה דרב [בפני רב] את המשנה האמורה ובכללה דברי רבי יהודה שאומר: **"אחד עני ואחד עשיר"**, **ואמר ליה רב לרב חייא בר אשי:** **סיים בה** [המשך ואמור לו לבני] **נמי: הלכה כרבי יהודה!**

להני כללי, גם מהא דפסקינן הלכה כרבי שמעון

47. ביאר רש"י: שהיה יכול להוכיח דליתנהו

שהביא רש"י כאן, וראה בגמרא יבמות בסוגיא שם], ולפיכך:

היבמה לא תחלוץ [אסורה היא לחלוץ] מיד לאחר מיתת בעלה, דחיישינן שמא מעוברת היא בולד שאינו של קיימא וזקוקה היא ליבום, וחליצתה שחלצה עכשיו אינה מתרת שהרי חליצת מעוברת אינה חליצה, ותבוא לינשא על סמך חליצה זו [רש"י כאן ובסוגיא ביבמות, וראה בסוגיא שם]⁴⁸.

ולא תתיבם מיד, שמא מעוברת היא בולד של קיימא ונמצא בא על אשת אחיו שיש לו בנים שהיא בכרת, שהרי המעוברת אינה זקוקה ליבום.

אלא **עד שיהו לה מיום שמת בעלה שלשה חודשים** שכיון שלא הוכר עברה אינה מעוברת ותחלוץ או תתיבם.

וכן שאר כל הנשים שמתו בעליהם:

לא ינשא מיד, דשמא מעוברת היא, ולכשתלד לא נדע אם הוא בן של הראשון וילדתו לאחר תשעה חודשים, או של השני הוא וילדתו לאחר שבעה חדשים; ויש לחוש שמא תלד בן נוסף מבעלה השני וינשא וימות, וייבמה הראשון שאינו אלא ספק אם אחיו הוא אף מן האב, ויעבור על איסור

והלוא תיקשי: **תרתי למה לי?! והא אמרת** שבכל מקום שנחלקו **רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה**, ולמה ליה לרב לאשמועינן הכא דהלכה כרבי יהודה, אלא על כרחך, משום דליתנהו להני כללי.

אף זו ליכא למימר: שהרי, **ומאי קושיא, דילמא דווקא רב הוא דלית ליה להני כללי**, ולפיכך הוצרך לאשמועינן דהכא הלכתא כרבי יהודה, אך כולי עלמא סברי כהני כללי.

אלא [שמא תאמר], שמה שאמר רב משרשיא דליתנהו להני כללי, הוא **מהא**:

שמצאנו שרבי יוחנן גופיה — שאמר כללים אלו — לא סבירא להו להנהו כללי [ריטב"א, וכן משמע ברש"י לקמן] גבי הא **דתנן**:

א. יבמה מעוברת מבעלה שילדה לבסוף ולד של קיימא, הרי היא משעת עיבורה כאשת אח שיש לו בנים שאינה זקוקה ליבום, ואם בא עליה אחי בעלה הרי הוא בכרת.

ב. יבמה מעוברת שלא היה הולד של קיימא והפילתו, הרי היא זקוקה ליבום משעה שמת בעלה; ומכל מקום אם חלצה כשהיתה מעוברת אין חליצתה חליצה, [על פי מה

שאינה מעוברת כלל, שלא תיזקק לחליצה כשיתברר שאינה מעוברת; והטעם: שמא הולד של קיימא הוא, והיא תנשא לכהן [ואף שהחלוצה אסורה היא לכהן, הרי איגלאי מילתא שלא היתה זקוקה לחליצה], וכיון שחלצה, יהא זקוק בית הדין להכריז שמעוברת היתה בולד של קיימא כדי להתירה לינשא לכהונה, כדי שלא יאמרו — אלו שאינם יודעים שהיתה מעוברת

שאפילו באותה עיר אינו אוסר כנגד דעתו של רבי יוסי שהצריך שיהא מחוץ לעיר, אלא דחדא מינייהו נקט.

48. והביא רש"י מגמרא יבמות [וראה בסוגיא שם]: שאסורה היא לחלוץ בתוך שלשה אף אם דעתם שיחלוץ לה חליצה נוספת אם תפיל לבסוף, ואין חולצת עכשיו אלא על צד הספק

אשת אח מאמו, [שאינן מצות יבום אלא באשת אח מן האב].

ואף לא יתארסו גזירה שמא ינשאו.

אלא עד שיהיו להן שלושה חדשים שעברו ממיתת בעליהן, שכיון שלא הוכר עוברת ליכא למיחש מידי.

ואסורות לינשא בתוך זמן זה:

אחד שהתאלמנו בעודן ארוסות והם עדיין בתולות, ואף שאינן בזה חשש שהוא בן הראשון — שהרי לא נבעלה — גזרו חכמים אטו נשואות.

ואחד שהתאלמנו לאחר הנישואין והן בעולות.

אחד אלמנות ואחד גרושות.

אחד ארוסות ואחד נשואות, [מבאר הגמרא ביבמות, שהוא פירוש לרישא, אחד בתולות היינו ארוסות ואחד בעולות היינו נשואות].

רבי יהודה אומר:

נשואות לראשון יתארסו לשני אפילו מיד

כיון שאינן לחוש שתלד מן השני, ולא גזר אירוסין אטו נישואין.

ומטעם זה עצמו, נשים שאינן אלא ארוסות לראשון ונתאלמנו ינשאו לשני, שהרי לא נבעלה מהראשון, והולד לא יהא בספק.

חזין מארוסה שביהודה שלא תיארס, מפני שלבו של הארוס גם בה [רגיל בה ומכירה ומתרצית לן], כי נהגו שם ליחד את החתן וכלה אף קודם נישואין וחיישינן שמא יבוא עליה⁴⁹.

רבי יוסי אומר:⁵⁰

כל הנשים הנשואות יתארסו, וכל הארוסות ינשאו וכדעת רבי יהודה, כיון שאינן לחוש, ולא גזרינן אירוסין אטו נישואין.

אמנם בדבר זה חלוק רבי יוסי על רבי יהודה: דאילו לדעת רבי יהודה אין חילוק בין אלמנה לגרושה ומותרת אף האלמנה ליארס בתוך ימי אבלה, ורבי יוסי סובר: חזין מן האלמנה שאסורה אף ליארס מיד עד שיעברו שלשים ימי אבלותה, מפני האיבול על בעלה.

ואמרין: הוה עובדא, ורבי אלעזר [מסורת הש"ס] לא על לבי מדרשא, אשכחיה רבי

לחוש שמא בא עליה הארוס.

50. דברי רבי יוסי והמשך דברי הגמרא מתבארים כאן על פי דברי רש"י ביבמות מא. ומב: שלא על פי דבריו כאן שהם צריכין תלמוד הרבה, וראה תוספות יבמות שם שתמהו על פירושו כאן.

בולד של קיימא — שהחלוצה כשרה לכהן, ואין ראוי להצריכה הכרזה, דחיישינן שמא ישמעו שחלצה ולא ישמעו את הכרזת בית הדין.

49. נתבאר על פי לשון רש"י ביבמות מא., ד"חזין מארוסה שביהודה" בא לומר שביהודה לא יתארסו; ומיהו לכאורה לאו דוקא, והוא הדין שהארוסות שביהודה לא ינשאו, שיש

והתניא [כמו: שהרי הכי תניא]:

הרי שהיתה רדופה [תדירה] לעזוב את בעלה ולילך לבית אביה בעיר אחרת לדור שם ובודאי לא שמשה עם בעלה, או שהיתה לה כעם עם בעלה ולא שמשה, או שהיה בעלה זקן ואינו ראוי להוליד, או שהיה הוא חולה ואינו יכול לשמש, או שהיתה היא חולה [שקשה לה טורח התשמיש] ובכל אלו ודאי אינה מעוברת, או שהיתה עקרה [מחמת מזל, שכבר נישאת לשלשה בני אדם ולא ילדה להן והוחזקה עקרה] או שהיתה זקנה או קטנה או איילונית [שכך נולדה ממעי אמה ויש לה סימני איילונית] וכל אלו אינן יכולות ללדת, או שאינה ראויה לילד מחמת ששתתה סם, או שהיה בעלה חבוש בבית האסורין קודם שמת ולכך לא שמשה עמו. או המפלת לאחר מיתת בעלה עובר שנתעברה ממנו.

כל הני, אף על גב דליכא למיחש שמא מעוברות הן, מכל מקום אם מתו בעליהם או נתגרשו כולן צריכין להמתין שלושה חדשים.

דברי רבי מאיר, שגזור אטו נשים שיש בהם ספק שמא מעוברות.

רבי יוסי מתיר לנשים אלו ליארם ולהנשא מיד ואינו גזור אטו שאר נשים.

הרי מוכח מברייתא זו, דרבי מאיר גזר שלא

אלעזר לרבי אסי דהוה קאים [שהיה עומד], אמר ליה רבי אלעזר לרבי אסי: מאי אמור היום בבי מדרשא? אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יוסי דלא גזרינן ארוסין אטו נשואין⁵¹.

ועוד אמרינן [גירסת רש"י] לתמוה על דברי רבי יוחנן [ומתוך מה שביארו דבריו תתבאר ההוכחה דליתנהו להני כללי]:

הרי משמע מדפסק רבי יוחנן כרבי יוסי, מכלל דמה ששינונו במשנה דלעיל [בדברי החולק על רבי יוסי] בסתם "וכן כל הנשים לא ינשאו ולא יתארסו" אחת ארוסות ואחת נשואות, אינה סתם משנה, אלא יחידאה הוא דפליג עליה דרבי יוסי, דאי סתם משנה היא, הא סבידא ליה לרבי יוחנן גופיה "הלכה כסתם משנה", והאיך פסק כרבי יוסי [ריטב"א כאן].

[אבל ברש"י ביבמות משמע דכוונת הגמרא שיחיד ולא רבים נחלקו עליו, דאם רבים הם החולקים היה לו לפסוק כרבים].

והרי בסתם היא שנויה, והיה לו לפסוק כן?!

ואמרינן עלה: אין! אכן יחידאה הוא דפליג עליה, דחזינן לרבי מאיר דפליג עליה, וסבר, דאפילו במקום שאין לחוש שמא מעוברת היא נמי אסורה ושלא כדברי רבי יוסי, כלומר: דאם כן הוה לה "סתם ואחר כך מחלוקת" ואין הלכה כסתם, [ריטב"א כאן]⁵².

52. לפי שיטת רש"י הנ"ל, יש לתמוה כמו שתמה בגאון יעקב, דמה בכך שמצינו בברייתא שרבי מאיר נחלק על רבי יוסי, והרי סוף סוף מן המשנה משמע שלא רבי מאיר בלבד חולק עליו

51. הוא הדין שהיה יכול לומר הלכה כרבי יהודה שהרי בדין זה שוין רבי יהודה ורבי יוסי, אלא מפני ש"רבי יוסי נימקו עמו" לפיכך אמר הלכה כרבי יוסי, רש"י ביבמות.

דאמר רבי יוחנן גופיה בהא דתניא:

א. אסרו חכמים לשאת ולתת עם הנכרי ביום אידו [חגו, ואפילו שלשה ימים קודם חגו], שמא ילך ויודה לעבודת כוכבים ביום אידו.

ב. אבל הולכין ישראל ליריד של נכרים [שוק הנקבע ליום חג של עובדי כוכבים] ולוקחים מהן בהמה ועבדים ושפחות מפני שמכניסין לקדושה, וכן בתים שדות וכרמים מפני שממעיטין לנכרים מנכסיהם, אי נמי מפני ישוב ארץ ישראל [רש"י]; והריטב"א פירש, שטעם כל אלו מפני שדברים אלו הם צריכים לו לתשמיש ביתו ואינם נמצאים לו אלא ביריד והוה ליה כדבר האבד, ובכי הא לא גזור, ושכן מוכח במסכת מועד קטן, וראה רש"י שם בדף יא.].

ג. וכותב שטרות [רש"י בעבודה זרה; ומשמע דאינו המשך לרישא ובכל שטרות מיירין] ומעלה אותם בערכאות שלהם ומחתיים את דייניהם ואף שחשיבות הוא להם ויש לחוש שמא ילכו לעבודה זרה ויודו לה על הכבוד הזה, מפני שהוא כמציל מידן, שעל ידי שהעלה בערכאות שלהם יהיו לו עדים ומסייעין ולא יוכל העכו"ם לערער על המכירה [רש"י בעבודה זרה; ומרש"י במועד קטן משמע, שעיקר החידוש הוא שמותר לעשות כן אף ביום חגם, ומשום דביום זה יש לחוש שילכו ויודו לעבודה זרה, וביאר שם רש"י דהטעם דשרי הוא משום דהשתא הוא דמשכח להו, וליומא אחרין לא].

ד. אם היה כהן — שאסור לו לצאת לחוץ לארץ [מפני שגזרו חכמים על טומאת ארץ העמים] — אפילו הכי התירו ואמרו: מטמא בחוץ לארץ כדי לדון ולערער עמחם, מפני

לינשא אף בנשים דפשיטא לן שאינן מעוברות, והוא ניהו נמי האי תנא דמתניתין, שגזרו אף על הארוסות — שאינן מעוברות — שלא יינשאו.

וכיון שביארנו שרבי מאיר הוא שנחלק עם רבי יוסי, מוכיחין מהא דרבי יוחנן דהוא גופיה לא סבר להני כללי:

שהרי אם לא כן תיקשי: למה לי רבי יוחנן לפסוק ההלכה בהך משנה כרבי יוסי? ! והא אמרת — אתה, רבי יוחנן — רבי מאיר ורבי יוסי שנחלקו בכל מקום הלכה כרבי יוסי, והכא רבי מאיר הוא דפליג ארבי יוסי, וכדאמרן?!

אלא על כרחך ליתנהו להנך כללי, ולא אמרם רבי יוחנן מעולם; ואותם אמוראים שאמרו כן משמו, דברי עצמם הן [רש"י].

אף זו ליכא למימר:

שהרי, ומאי קושיא?

דלמא הוצרך לפרש הכא את ההלכה כדי לאפוקי מדרב נחמן אמר שמואל, דאמר: הלכה כרבי מאיר בגזרותיו.

כלומר: אף שבכל מקום שנחלקו רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי, הני מילי כשנחלקו בהלכה, אבל בגזרותיו של רבי מאיר הלכה כמותו; וכיון דהכא נמי גזירה של רבי מאיר היא, אדרבה הוי לן למיפסק כרבי מאיר, להכי קא משמע לן רבי יוחנן שמכל מקום בגזירה זו אין הלכה כרבי מאיר אלא כרבי יהודה.

אלא, שמא תאמר, דהא דאמרינן ליתנהו להני כללי, הוא מהא:

שהוא כמציל מידם [שולחן ערוך].

וכשם שמתמא בחוצה לארץ כך התירו ואמרו: מטמא בבית הקברות כדי לדון עם.

ותמהינן לפרושי ברייתא: **בית הקברות סלקא דעתך שיתירו חכמים, הא טומאה דאורייתא היא?**

אלא הא דאמרינן "בית הקברות" היינו **בבית הפרס** שהוא שדה שנחרש בה קבר, שאינו אלא איסור **דרבנן** שחששו שמא התפזרו העצמות וכהן שיכנס שם יסיט את העצם ויטמא, והכא התירו לכהן להכנס שם כדי להציל מידם.

ומטמא נמי בחוצה לארץ ובבית הפרס כדי לישא אשה וללמוד תורה.

אמר רבי יהודה: אימתי שרי להטמא כדי ללמוד תורה, בזמן שאין מוצא ממי ללמוד מבלי שיטמא; אבל מוצא ממי ללמוד, לא יטמא.

רבי יוסי אומר: אף בזמן שמוצא ממי ללמוד, נמי יטמא וילך ללמוד מהרב שחפץ בו, לפי

ב-מ שאין מן הכל זוכה אדם ללמוד ולהבין את משנתו, שיש רב שמשנתו סדורה לו בפיו ושונה לתלמידיו דרך קצרה [רש"י].

ואמר רבי יוסי להוכיח כדבריו: מעשה ביוסף הכהן שהלך אצל רבו לצידן — ואף שהיא חוצה לארץ — כדי ללמוד תורה, לפי שלא מכל אדם זוכה ללמוד.

ואמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יוסי שמותר להטמא אף שמוצא ממי ללמוד.

והשתא מוכחינן דרבי יוחנן גופיה לא סבר להנהו כללי: שהרי, ולמה לי לרבי יוחנן לפסוק הלכה כרבי יוסי, והא אמרת רבי יהודה ורבי יוסי שנחלקו הלכה כרבי יוסי?

אלא על כרחך רבי יוחנן גופיה לא סבר להנהו כללי.

אמר אביי: אף זו אינה ראייה, שהרי, **איצטריך** לפרושי הכא דהלכה כרבי יוסי, ומשום **דסלקא דעתך אמינא**, הני מילי דהלכה כרבי יוסי היכא שנחלקו **במתניתין**, כיון שהמשניות מדויקות וידעינן וודאי מה הן דברי רבי יוסי, **אבל בברייתא** שיש לומר דילמא התחלפו דברי רבי יוסי בדברי רבי יהודה, **אימא לא** נקבע ההלכה לפי הני כללי, **קא משמע לן** שאף בברייתא איכא להני כללי [גאון יעקב על פי הרי"ף והרא"ש].

אלא מתוך שלא מצאנו סייעתא להא דאמר רב משרשיא דליתנייהו להני כללי, מפרשינן מילתיה דרב משרשיא, **דהכי קאמר:**

הני כללי לאו דברי הכל נינהו, דהא רב — דלעיל, שהוצרך לפסוק בדין עירוב ברגליו כרבי יהודה ולא סמך על הכלל שהלכה כרבי יהודה במקום שנחלק עם רבי מאיר — לית ליה הני כללי, [וכדאמרן לעיל דמהאי מילתא דרב מוכח דסבר דליתנהו להני כללי].

השמועה הבאה מתבארת על פי מה שנוטה יותר לפסוק ב"ביאור הלכה".

אמר רב יהודה אמר שמואל:

חפצי נכרי אין קונין שביתה.